

**“ISFT”
ILMIY-USLUBIY
JURNAL**

2026

www.isft.uz

3046

Ilmiy-uslubiy jurnal

Biznes, boshqaruv va pedagogika sohasi xodimlari uchun mo'ljallangan ilmiy-uslubiy elektron jurnal

Tahririyat manzil:

112218, Toshkent viloyati, Qibray
tumani, Universitet ko'chasi – 7.

Raqamlar:

+99890 926-92-29;
+99878 147-37-37.

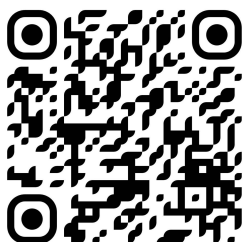
Elektron pochta:

jurnal@isft-ilm.uz
info@isft-ilm.uz

Elektron manzil:

www.isft.uz
t.me/isftjurnal

Jurnalga kiritilgan materiallar mazmuniga mualliflar mas'uldir.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2023-yil 03-iyulda 097320-raqam bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal – O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosati qarori bilan falsafa, psixologiya, pedagogika va siyosiy fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashr.

"ISFT Scientific and Methodological Journal"

A Scientific and Methodological Electronic Journal Intended for Professionals in Business, Management, and Pedagogy.

Editorial address

112218 University Street 7, Kibray
District, Tashkent Region

Phone number

+99890 926-92-29;
+99878 147-37-37.

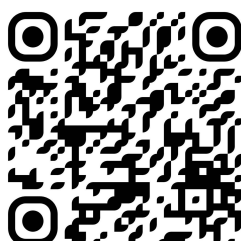
E-mail

jurnal@isft-ilm.uz
info@isft-ilm.uz

Electron adress

www.isft.uz
t.me/isftjurnal

The authors bear full responsibility for the content of the materials published in the journal.

The journal was registered by the Agency of Information and Mass Communications under the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan on July 3, 2023, under state registration number 097320.

The journal is a national scientific publication recommended by the Presidium of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan for the publication of the main scientific results of doctoral dissertations (PhD, DSc) in philosophy, psychology, pedagogy, and political sciences.

www.isft.uz

"ISFT" ILMIY-USLUBIY JURNAL
"ISFT" НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
"ISFT" SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

1/2 – 13.00.00 – *Pedagogika fanlari 2026/4-son*

isft.uz-scientific-journal

BOSH MUHARIR:

Tuxtamish Azizov
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor,
ISFT instituti professori v.b.

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Faridaxon Xamidova
Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

MAS'UL MUHARRIR:

Tolib Najmiddinov
ISFT instituti Kengash kotibi

TEXNIK MUHARRIR:

Azmiddin Abduhakimov

TAHRIR HAY'ATI:

1. **Galina Melnik (Rossiya)** – siyosiy fanlar doktori, professor, akademik;
2. **Sol Von Te (Janubiy Korea)** – PhD, professor;
3. **Saidahrar G'ulomov** – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, akademik;
4. **G'ayrat Shoumarov** – psixologiya fanlari doktori, professor, akademik;
5. **Narzulla Jo'rayev** – siyosiy fanlar doktori, professor, akademik;
6. **Yuldash Jo'rayev** – yuridik fanlar doktori, professor;
7. **Bohodir Isroilov** – iqtisodiyot fanlar doktori, professor;
8. **Narboy Karimov** – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;
9. **Shahriddin G'aniyev** – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;
10. **G'anisher Raximov** – filologiya fanlari doktori, professor;
11. **Qurdosh Qahramonov** – filologiya fanlari doktori, professor;
12. **Ulug'bek Hamdamov** – filologiya fanlari doktori, professor;
13. **Rahimboy Jumaniyozov** – filologiya fanlari nomzodi, professor;
14. **Nadira Kamilova** – psixologiya fanlari doktori, professor;
15. **Oybek Hayitov** – psixologiya fanlari doktori, professor;
16. **Umarali Qodirov** – psixologiya fanlari doktori, professor;
17. **Hasanboy Abdusamatov** – psixologiya fanlari doktori, professor;
18. **Mashraboy Xalimova** – psixologiya fanlari doktori, professor;
19. **Nigina Shermuhamedova** – falsafa fanlari doktori, professor;
20. **Ruxsora Ruziyeva** – falsafa fanlari doktori, professor;
21. **Ozoda Nishonova** – falsafa fanlari doktori, dotsent;
22. **Abror Sanaqulov** – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;
23. **Baxtiyor Djalilov** – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;
24. **Mustafo Xidirov** – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;
25. **Sanjar Saidov** – siyosiy fanlar doktori, professor v.b;
26. **Laziz Rahmatov** – siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori;
27. **Ulug'bek Olimov** – siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori;
28. **Nazar Ashurov** – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent;
29. **Gulnoz Bahodirova** – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;
30. **Nodira Rustamova** – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;
31. **Vaziraxon Ochilova** – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori;
32. **Madinabonu Nurutdinova** – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;
33. **Feruza Musayeva** – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, katta ilmiy xodim;
34. **Alisher Matyakubov** – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;
35. **Gulnoza Najmutdinova** – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

www.isft.uz

"ISFT" ILMIY-USLUBIY JURNAL
"ISFT" НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
"ISFT" SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

1/2 – 13.00.00 – *Pedagogika fanlari* 2026/4-son

isft.uz-scientific-journal

CHIEF EDITOR:

Tukhtamish Azizov

Vice-rector on scientific affairs and innovation,
Acting Professor of the ISFT Institute

THE DEPUTY EDITOR:

Faridakhon Khamidova

Doctor of Economic Sciences, Professor;

RESPONSIBLE EDITOR:

Tolib Najmiddinov

Secretary of the ISFT Institute Council;

TECHNICAL EDITOR:

Tolib Najmiddinov

EDITORIAL BOARD:

1. **Galina Melnik (Russia)** – Doctor of Political Sciences, Professor, Academician;
2. **Sol Von Te (South Korea)** – PhD, Professor;
3. **Saidahror Gulomov** – Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician;
4. **Gayrat Shoumarov** – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Academician;
5. **Narzulla Jorayev** – Doctor of Political Sciences, Professor, Academician;
6. **Yuldash Jorayev** – Doctor of Legal Sciences, Professor;
7. **Bohodir Isroilov** – Doctor of Economic Sciences, Professor;
8. **Narboy Karimov** – Doctor of Economic Sciences, Professor;
9. **Shahriddin Ganiyev** – Candidate of Economic Sciences, Professor;
10. **Ganisher Raximov** – Doctor of Philological Sciences, Professor;
11. **Qurdosh Qahramonov** – Doctor of Philological Sciences, Professor;
12. **Ulugbek Hamdamov** – Doctor of Philological Sciences, Professor;
13. **Rahimboy Jumaniyozov** – Candidate of Philological Sciences, Professor;
14. **Nadira Kamilova** – Doctor of Psychological Sciences, Professor;
15. **Oybek Hayitov** – Doctor of Psychological Sciences, Professor;
16. **Umarali Qodirov** – Doctor of Psychological Sciences, Professor;
17. **Hasanboy Abdusamatov** – Doctor of Psychological Sciences, Professor;
18. **Mashraboy Xalimova** – Doctor of Psychological Sciences, Professor;
19. **Nigina Shermuhamedova** – Doctor of Philosophical Sciences, Professor;
20. **Ruxsora Ruziyeva** – Doctor of Philosophical Sciences, Professor;
21. **Ozoda Nishonova** – Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor;
22. **Abror Sanaqulov** – Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophy, Associate Professor;
23. **Baxtiyor Djalilov** – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor;
24. **Mustafo Xidirov** – Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophy, Associate Professor;
25. **Sanjar Saidov** – Doctor of Political Sciences, Acting Professor;
26. **Laziz Rahmatov** – Doctor of Philosophy (PhD) in Political Sciences;
27. **Ulugbek Olimov** – Doctor of Philosophy (PhD) in Political Sciences;
28. **Nazar Ashurov** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;
29. **Gulnoz Bahodirova** – Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor;
30. **Nodira Rustamova** – Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor;
31. **Vaziraxon Ochilova** – Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences;
32. **Madinabonu Nurutdinova** – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor;
33. **Feruza Musayeva** – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Senior Researcher;
34. **Alisher Matyakubov** – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
35. **Gulnoza Najmutdinova** – Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences.

www.isft.uz

"ISFT" ILMIY-USLUBIY JURNAL
"ISFT" НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
"ISFT" SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

1/2 – 13.00.00 – *Pedagogika fanlari 2026/4-son*

www.jurnal.isft-ilm.uz

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA

Zafar SUNNATOV. Adaptiv yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish	7
E'zoza USMANOVA. Shaxsiy mas'uliyat va o'zini boshqarish mexanizmlarining tarixiy-pedagogik tahlili	14
Erkin RAXMANBERDIYEV. Guruhli taktik haraktlarni takomillashtirishda yuklamalar tuzilishi va mashg'ulot jarayonini tuzishning umumiy tavsiflari	20
Shahlo NIYOZOVA. Raqamli pedagogik muhitda bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy-metodik tayyorgarligini individuallashtirishning didaktik mexanizmlari	27
Komila AYTAMURATOVA. Bolalar nutqini o'stirishda bolalar she'riyatining lingvodidaktik imkoniyatlari	34
Нилуфар ИБРАГИМОВА. Методические приемы обучения лексике на основе аутентичных подкастов	43
Sohiba ZOKIROVA. Narrativ yondashuvning bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini raqamli matn yaratishga tayyorlashdagi didaktik imkoniyatlari	49
Timurlan PAIZBEKOV. O'smir yoshdagi o'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning psixologik-pedagogik asoslari	60
Maftuna ABDUMAJITOVA. Nutqiy mobillik – zamonaviy pedagogning muhim kasbiy kompetensiyasi sifatida	65
Yulduz SHOYEVA. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va baholash mezonlari	71

IJODIY QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI VA BAHOLASH MEZONLARI

Yulduz SHOYEVA ¹

¹ Buxoro davlat pedagogika instituti maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti boshlang'ich ta'lim kafedrası o'qituvchisi, mustaqil tadqiqotchi ORCID: 0009-0003-8685-0304

Kalit so'zlar

Ijodiy qobiliyat, boshlang'ich ta'lim, pedagogik shart-sharoitlar, ijodiy fikrlash, motivatsiya, mustaqil faoliyat, baholash mezonlari, kognitiv-evristik faoliyat, refleksiya, diagnostika.

Ключевые слова

Творческие способности, начальное образование, педагогические условия, творческое мышление, мотивация, самостоятельная деятельность, критерии оценки, познавательно-эвристическая деятельность, рефлексия, диагностика.

Keywords

Creative ability, primary education, pedagogical conditions, creative thinking, motivation, independent activity, assessment criteria, cognitive-heuristic activity, reflection, diagnostics.

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va ularni baholash mezonlari ilmiy-metodik jihatdan yoritilgan. O'quvchilarning ijodiy fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishi va muqobil yechimlarni ishlab chiqish ko'nikmalarini shakllantirishda ta'lim muhitining o'rni asoslangan.

Аннотация

В данной статье научно и методологически рассматриваются педагогические условия развития творческих способностей учащихся начальной школы и критерии их оценки. На этом основании рассматривается роль образовательной среды в формировании у учащихся творческого мышления, самостоятельного принятия решений, анализа проблемных ситуаций и разработки альтернативных решений.

Abstract

This article examines, from a scientific-methodological perspective, the pedagogical conditions for developing the creative abilities of primary school students, as well as the criteria for assessing these abilities. It establishes the role of the educational environment in fostering students' skills in creative thinking, independent decision-making, analyzing problematic situations, and developing alternative solutions.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri o'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, ularni mustaqil fikrlaydigan, muammoli vaziyatlarda oqilona qaror qabul qiladigan va yangi g'oyalarni ilgari surishga qodir shaxs sifatida shakllantirishdan iborat. Mazkur vazifani amalga oshirishda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Chunki

ijodiy qobiliyat o'quvchining mavjud bilimlardan foydalanishi bilangina cheklanmay, ularni yangi vaziyatlarga tatbiq etishi, muammolarga noodatiy yondashishi va mustaqil yechimlar ishlab chiqishida namoyon bo'ladi.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishi, tasavvuri, mustaqil fikrlashi va faoliyatga munosabati shakllanadigan muhim davr

hisoblanadi. Ushbu bosqichda tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini yuzaga chiqarish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishi lozim. Bunda o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish, erkin fikr bildirishiga imkon berish, muammoli topshiriqlardan foydalanish va mustaqil izlanishini rag'batlantirish alohida ahamiyatga ega.

Ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishi faqat o'quvchining tabiiy qiziqishi yoki individual xususiyatlari bilan belgilanmaydi. Mazkur jarayon ta'lim mazmuni, pedagogik muhit, o'qituvchining metodik mahorati, qo'llaniladigan ta'lim metodlari va baholash yondashuvlari bilan ham uzviy bog'liq. Shu sababli ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishni tizimli pedagogik jarayon sifatida tashkil etish, uning samaradorligini ta'minlovchi shart-sharoitlarni aniqlash va rivojlanish dinamikasini baholash mezonlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-metodik masalalardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Ijodkorlik muammosi xorijiy psixologiya va pedagogika fanlarida keng o'rganilgan. J. P. Guilford ijodiy fikrlashni divergent tafakkur bilan bog'lab, muammoga nisbatan turli g'oyalar va yechimlarni ishlab chiqish imkoniyatiga e'tibor qaratgan [1]. E. P. Torrance ijodiy fikrlashni g'oyalar ravonligi, moslashuvchanligi va originalligi kabi ko'rsatkichlar orqali tavsiflagan [2]. T. Amabile esa ijodkorlikning namoyon bo'lishida bilim, ijodiy fikrlash jarayonlari va motivatsiyaning o'zaro ta'sirini ta'kidlagan [3]. Ushbu nazariy qarashlar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ularning mustaqil g'oya ishlab chiqishi, turli yechimlarni ko'rib

chiqishi va o'z fikrlarini asoslashiga sharoit yaratish zarurligini ko'rsatadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun o'quvchi o'z fikrini erkin ifoda eta oladigan, savol berishdan tortinmaydigan, xatolarini tahlil qilish va o'z yechimini takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'lgan ta'lim muhiti muhimdir. Bunday muhitda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning izlanish faoliyatini tashkil etuvchi, ularni yo'naltiruvchi va mustaqil fikrlashini qo'llab-quvvatlovchi pedagog sifatida namoyon bo'ladi.

Asosiy qism. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish bilan bir qatorda, uning natijalarini aniqlash va baholash masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Faqat yakuniy javobning to'g'riligiga asoslangan baholash o'quvchining ijodiy fikrlash jarayonini to'liq aks ettirmaydi. Shu bois baholashda o'quvchining muammoni anglash darajasi, mustaqil taxminlar ilgari surishi, muqobil yechimlar ishlab chiqishi, dalillardan foydalanishi va o'z faoliyatini tahlil qilishi kabi ko'rsatkichlarni hisobga olish zarur.

Mazkur maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun zarur pedagogik shart-sharoitlarni ilmiy-metodik jihatdan asoslash hamda ularning rivojlanish darajasini aniqlashga xizmat qiluvchi baholash mezonlari va ko'rsatkichlarini taklif etishdan iborat.

Ushbu maqsadga muvofiq, maqolada ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillarni tahlil qilish, ta'lim muhitiga qo'yiladigan talablarni aniqlash, ijodiy rivojlanishni baholash mezonlarini tizimlashtirish hamda ularni ta'lim amaliyotida qo'llash bo'yicha metodik

tavsiyalar ishlab chiqish vazifalari belgilandi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda topshiriqlarning mazmuni va murakkabligi o'quvchilarning yoshiga, tayyorgarligiga hamda mavzuning didaktik imkoniyatlariga

mos bo'lishi lozim. Topshiriqlar bir xil turdagi javobni takrorlashga emas, balki mustaqil fikrlash, g'oyalar ishlab chiqish, dalillarni tahlil qilish va bilimni amaliyotga tatbiq etishga yo'naltirilishi maqsadga muvofiq.

2-jadval.

Tabiiy fanlar darslarida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiruvchi topshiriqlar tizimi

Topshiriq turi	Namuna	Rivojlantiriladigan jihat
Muammoli savol	“Agar tabiatda hasharotlar keskin kamayib ketsa, qanday o'zgarishlar yuz berishi mumkin?”	Sabab-oqibat aloqalarini aniqlash, taxmin qilish.
Muqobil yechim	“Suvni tejash uchun maktabda qanday uchta amaliy chorani taklif qilish mumkin?”	G'oyalar ravonligi va moslashuvchanlik.
Tajriba loyihasi	“Qaysi sharoitda urug' tezroq unishini qanday tekshirish mumkin?”	Tadqiqot rejasini tuzish va dalillarga tayanish.
Ijodiy modellashtirish	“Hayvonning yashash muhitiga moslashuvini ko'rsatuvchi model yarating.”	Originallik va bilimni yangi vaziyatda qo'llash.
Teskari fikrlash	“Agar o'simlikning ildizi bo'lmaganida, uning hayotida qanday qiyinchiliklar yuzaga kelardi?”	Tasavvur, mantiqiy fikrlash va sabablarni izohlash.
Ekologik loyiha	“Maktab hududidagi chiqindilarni kamaytirish bo'yicha taklif ishlab chiqing.”	Muammoni hal qilish va amaliy ijodkorlik.
Refleksiv topshiriq	“Dastlabki taxminim nimasi bilan o'zgardi va bunga qaysi dalil sabab bo'ldi?”	O'z fikrini tahlil qilish va baholash.

Tabiiy fanlar darslarida ijodiy qobiliyatning rivojlanishi metodlarni tanlash bilan birga tegishli pedagogik muhitni yaratishga ham bog'liq. Birinchi navbatda, o'quvchi o'z fikrini erkin ifoda eta

oladigan, savol berishdan tortinmaydigan va turli yechimlarni taklif qilish imkoniga ega bo'lgan ta'lim muhiti shakllantirilishi lozim. Ikkinchidan, o'qituvchi topshiriqlarni tashkil etishda o'quvchilarning individual

farqlarini hisobga olishi kerak. Ayrim o'quvchilar g'oyalarni tez ilgari sursa, boshqalari kuzatish va tahlil qilish orqali o'z fikrini shakllantirishi mumkin. Shu sababli topshiriqlarni og'zaki javob, yozma izoh, rasm, jadval, model yoki amaliy mahsulot shaklida bajarish imkoniyatlarini yaratish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, ta'lim jarayonida zarur o'quv vositalari va axborot manbalaridan foydalanish imkoniyati ta'minlanishi zarur. Tabiiy obyektlar, oddiy tajriba materiallari, kuzatish kundaliklari, rasmlar, videolar, interaktiv taqdimotlar va virtual modellar o'quvchilarning izlanish faoliyatini boyitishi mumkin. Biroq raqamli vositalar real kuzatish va tajribani asossiz ravishda almashtirmasligi, balki ularni to'ldirishi lozim.

To'rtinchidan, xatoga munosabat ijodiy muhitning muhim tarkibiy qismidir. O'quvchining dastlabki taxmini tajriba natijasi bilan mos kelmasligi tabiiy. Bunday holatda xatoni jazolash obyekti sifatida emas, balki taxminni qayta ko'rib chiqish va yangi bilim hosil qilish imkoniyati sifatida talqin qilish kerak. Bu o'quvchining izlanishga bo'lgan ishonchini saqlashga yordam beradi.

Beshinchidan, baholash jarayoni ijodiy faoliyatning faqat yakuniy mahsuliga emas, balki uni yaratish jarayoniga ham yo'naltirilishi lozim. O'quvchining muammoni qanday anglagani, qanday taxminlar ilgari surgani, dalillardan qanday foydalangani va yechimini qanday takomillashtirgani muntazam kuzatilishi kerak.

Mazkur shart-sharoitlar o'zaro uyg'unlikda tashkil etilganda tabiiy fanlar darslari o'quvchilarning nafaqat predmetga oid bilimlarini, balki mustaqil izlanish va

ijodiy fikrlash ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonida o'quvchilar faoliyatini kuzatish va baholash uchun aniq mezonlarga tayanish zarur. Bunda faqat to'g'ri javoblar soni yoki topshiriqni bajarish tezligi ijodiy qobiliyatning to'liq ko'rsatkichi bo'la olmaydi. Baholash o'quvchining fikrlash jarayoni, mustaqilligi va yechimining asoslanganligini ham qamrab olishi kerak.

Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini kuzatish uchun quyidagi mezonlar taklif etiladi:

1. Motivatsion-qiziquvchanlik

mezoni – o'quvchining tabiiy hodisalarga qiziqishi, savol berishi va ijodiy topshiriqlarda ishtirok etishga intilishi.

2. Kognitiv-evristik mezon

– muammoli vaziyatni tushunishi, mavjud bilimlardan foydalanishi va mustaqil taxminlar ilgari surishi.

3. Ijodiy-faoliyat mezoni

– bir nechta g'oya yoki yechim ishlab chiqishi, muqobil variantlarni taqqoslashi va yangi mahsulot yoki model yaratishi.

4. Refleksiv-baholash mezoni

– o'z fikrini dalillar bilan asoslay olishi, natijani tahlil qilishi va faoliyatini takomillashtirish yo'lini belgilashi.

Mazkur mezonlar maqola doirasida taklif etilayotgan metodik baholash vositasidir; ular validatsiyadan o'tgan standart diagnostik test sifatida talqin qilinmasligi kerak. Ularni amaliyotda qo'llashdan oldin o'quvchilarning yoshi, o'quv dasturi va topshiriqlar xususiyatiga moslashtirish, kuzatish varaqalari va aniq indikatorlar bilan to'ldirish lozim.

Baholashda o'quvchilarni bir-biri bilan qat'iy taqqoslashdan ko'ra, har bir

o'quvchining o'zidagi rivojlanish dinamikasini aniqlash muhim. Masalan, dastlab faqat bitta taxmin ilgari surgan o'quvchining keyingi mashg'ulotlarda bir nechta yechim taklif qilishi, o'z xulosasini dalillar bilan asoslay boshlashi yoki mustaqil savollar berishi ijobiy rivojlanish belgisi sifatida qayd etilishi mumkin.

Nazariy-metodik tahlil natijasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish o'zaro bog'liq pedagogik shart-sharoitlar majmuasini talab qilishi aniqlandi. Ushbu shart-sharoitlar o'quvchining ijodiy faoliyatga qiziqishini shakllantirish, mustaqil fikrlashini qo'llab-quvvatlash, amaliy izlanishlarini tashkil etish va o'z faoliyati natijalarini tahlil qilish imkoniyatlarini qamrab oladi.

Birinchi navbatda, **motivatsion qiziquvchanlik** o'quvchilarda bilishga qiziqish, yangi ma'lumotlarni izlash va muammolarni mustaqil hal qilishga intilishni shakllantirishni nazarda tutadi. O'quvchining ichki motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash uchun hayotiy vaziyatlarga asoslangan savollar, muammoli topshiriqlar va mustaqil tanlov imkoniyatlaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda o'quvchining faolligi faqat baho yoki tashqi rag'bat bilan emas, balki izlanish jarayonining mazmuni va o'z fikrining ahamiyatini his etishi orqali ham qo'llab-quvvatlanadi.

Ikkinchidan, **kognitiv evristika** o'quv materiallarini ijodiy fikrlashni faollashtiradigan topshiriqlar bilan boyitishni talab etadi. O'quvchilarga tayyor ma'lumotlarni qayta aytib berish bilan bir qatorda, muammoni tahlil qilish, bir nechta yechim taklif etish, taxminlarni tekshirish va o'z xulosalarini asoslashga yo'naltirilgan

vazifalar berilishi kerak. Bunday topshiriqlar o'quvchining mavjud bilimlarini yangi vaziyatlarda qo'llashi va bilimlar o'rtasidagi bog'lanishlarni aniqlashiga yordam beradi.

Uchinchidan, **ijodiy faoliyat** ta'lim jarayonida muammoli ta'lim, tadqiqotga asoslangan o'qitish, loyiha metodi, kuzatish, tajriba va hamkorlikda o'rganish usullaridan maqsadli foydalanishni o'z ichiga oladi. Mazkur metodlar o'quvchilarning mustaqil izlanishlarini tashkil etish, amaliy muammolarga yechim topish va ijodiy mahsulot yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi. O'qituvchi topshiriqlarni o'quvchilarning yosh xususiyatlari va tayyorgarlik darajasiga moslashtirishi, zarur yordamni ko'rsatishi va mustaqil fikrlash uchun yetarli sharoit yaratishi lozim.

To'rtinchidan, **psixologik-pedagogik shart-sharoit** o'quvchilarning erkin fikr bildirishi, savol berishi va xatolaridan xulosa chiqarishiga imkon beradigan ijobiy ta'lim muhitini shakllantirish bilan belgilanadi. O'quvchi o'z fikri noto'g'ri bo'lib chiqishidan qo'rqmagan taqdirdagina turli taxminlarni ilgari surish va yangi yechimlarni sinab ko'rishga ko'proq intiladi. Shu sababli o'qituvchi o'quvchi fikrini tinglashi, uning urinishlarini qadrlashi va xatolarni o'rganish imkoniyati sifatida talqin qilishi zarur.

Beshinchidan, **refleksiv-baholash shart-sharoiti** o'quvchilarning o'z faoliyati va natijalarini tahlil qilishiga, muvaffaqiyat va qiyinchiliklarni aniqlashiga hamda keyingi faoliyatini takomillashtirish yo'llarini belgilashiga imkon beradi. Buning uchun o'zini baholash, o'zaro baholash, kuzatish kundaliklari, ijodiy ishlar portfeli

va mezonlarga asoslangan tahlil usullaridan foydalanish mumkin.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar bilan bir qatorda, o'quvchilar rivojlanishini aniqlash uchun baholash mezonlarini belgilash ham muhimdir. Nazariy-metodik tahlil asosida to'rtta asosiy mezondan foydalanish taklif etiladi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish ta'lim jarayonida motivatsion, mazmuniy, tashkiliy-metodik, psixologik-pedagogik va refleksiv shart-sharoitlarni o'zaro uyg'unlikda tashkil etishni talab etadi. O'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashishi,

muqobil yechimlar ishlab chiqishi va o'z faoliyati natijalarini tahlil qilishi uchun qulay pedagogik muhit yaratish muhim ahamiyatga ega. Bunda motivatsion-qiziquvchanlik, kognitiv-evristik, ijodiy-faoliyat va refleksiv-baholash mezonlaridan foydalanish o'quvchilarning ijodiy rivojlanish darajasini tizimli aniqlash hamda individual yutuqlarini kuzatish imkonini beradi. Mazkur shart-sharoitlar va baholash mezonlarini ta'lim amaliyotiga izchil tatbiq etish o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish va ijodkor shaxs sifatida rivojlanishiga metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Guilford J. Creativity // American Psychologist, 1950. – №. 5(9). – P. 444–454.
2. Torrance E. Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-Technical Manual. – Lexington, MA: Personnel Press, 1974.
3. Amabile T. Creativity in Context. – Boulder, CO: Westview Press, 1996.
4. Sternberg R., & Lubart T. Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity. – New York: Free Press, 1995.
5. Runco M. & Jaeger G. The standard definition of creativity // Creativity Research Journal, 2012. – №. 24(1). – P. 92–96.
6. Beghetto R., & Kaufman J. Toward a broader conception of creativity: A case for "mini-c" creativity // Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts, 2007. – № 1(2). – P. 73–7